

اشاره

بازخورد، در نظریه‌ی عمومی سیستم‌ها، مفهومی مهم و اساسی تلقی می‌شود. بازخورد اصلاحی رمز بقای هر سیستمی است و بدون توجه به آن نمی‌توان به حیات دائم سیستم امیدوار بود. در فرایند یادگیری نیز دانش‌آموزان نیازمند بازخوردهای اصلاحی از طرف معلم، سایر دانش‌آموزان، والدین و مدیر هستند. در بحث سنجش، بازخورد یکی از کارکردهای اساسی تلقی می‌شود و سنجش تکوینی با هدف اصلاح، بهبود و ارائه‌ی بازخورد مناسب انجام می‌گیرد. در این مقاله نحوه‌ی ارائه‌ی بازخورد به دانش‌آموزان بررسی می‌شود.

چگونه به دانش‌آموزان بازخورد مناسب بدهیم؟

کلید واژه‌ها:
سنجش، سنجش تکوینی،
ارائه‌ی بازخورد.

سراغاز

از نگاه دانش‌آموز، سنجش تکوینی به معنای فعالیت‌هایی است که باید برای توسعه‌ی دانش و مهارت انجام گیرد. بازخوردی که معلم به دانش‌آموز می‌دهد، در قلب این فرایند قرار دارد. اما بازخورد، زمانی مفید است که بدون ابهام، مثبت و آگاهی‌دهنده باشد و دانش‌آموز بتواند آن را بفهمد. از این رو، آن چه معلم به عنوان بازخورد به دانش‌آموزان ارائه می‌کند، باید بتواند وضع موجود یادگیری آن‌ها را اصلاح کند و یا در آنان انگیزش برای یادگیری ایجاد کند.

درک کردن دانش‌آموز و کنترل یادگیری

قدرت سنجش تکوینی ریشه در توجه به دو عنصر مهم انگیزش و شناخت دارد. سنجش تکوینی خوب، اطلاعات مورد نیاز دانش‌آموزان را برای درک چرایی

یادگیری (عنصر شناختی) و توسعه‌ی این احساس که می‌تواند روی آن چه یاد می‌گیرند کنترل داشته باشند (عنصر انگیزش)، در اختیار آنان قرار می‌دهد. با صراحت می‌توان گفت، جایی که دانش‌آموز احساس اطمینان می‌کند، از بازخوردهای ارائه شده به خوبی می‌تواند استفاده کند. تحقیقات روی نحوه‌ی ارائه‌ی بازخورد نشان می‌دهد، ارائه‌ی بازخورد حالتی دوگانه دارد و استفاده از آن به نگاه دانش‌آموز وابسته است. اخیراً محققان تلاش کرده‌اند علت اثربخشی، عدم اثربخشی و زیان‌های بازخورد را شناسایی کنند [باتلر^۱ و وین^۲، ۱۹۹۵؛ هاتی^۳ و تیمبرلی^۴، ۲۰۰۷؛ کلگر^۵ و دنیشی^۶، ۱۹۰۶]. برخی نیز تلاش کرده‌اند ویژگی‌های بازخورد اثربخش را توصیف کنند [جانستون^۷، ۲۰۰۴؛ تانستال^۸ و گپینر^۹، ۱۹۹۶]. بررسی‌ها نشان می‌دهند، گام نخست در بهبود

نحوه‌ی ارائه‌ی بازخورد، درک تفاوت بین انواع سنجش است. بازخورد خوب، شامل اطلاعاتی است که دانش‌آموزان می‌توانند از آن استفاده کنند. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان باید بتوانند آن را درک کنند. دانش‌آموزی که گوش نمی‌سپارد و توجه نشان نمی‌دهد، نمی‌تواند بازخوردهای اصلاحی معلم را درک کند؛ بنابراین ضرورت دارد راه دیگری برای او اندیشیده شود. اکثر بازخوردهای خوب، روی کیفیت کار دانش‌آموزان یا راهبردهای مورد استفاده‌ی آنان برای یادگیری تمرکز دارند.

راه‌های اثربخش انتقال بازخورد

۱. زمان ارائه‌ی بازخورد وقتی دانش‌آموزان روی موضوعات ساده و دانش‌شناختی کار می‌کنند، بازخورد فوری می‌تواند بسیار مفید باشد. در

تکالیف پیچیده‌تر (مانند حل مسئله) باید صبر کرد تا دانش آموز به بینش لازم برای حل مسئله برسد و بتواند الگوی مورد نظر خود را پیاده کند. سپس می‌توان بازخورد اصلاحی را به او داد. بهترین زمان برای ارائه‌ی بازخورد وقتی است که دانش آموز در خصوص تکلیف فکر می‌کند.

۲. بهترین روش ارائه‌ی بازخورد برخی از تکالیف مانند دیکته، مستلزم بازخورد نوشتاری و برخی دیگر مانند حل مسائل ریاضی، مستلزم بازخورد شفاهی هستند. در بعضی موارد مانند گرفتن قلم در دست هم باید شیوه‌ی درست را نشان داد.

بهترین روش ارائه‌ی بازخورد گفت‌وگو با دانش آموز است. زیرا در این فرایند، معلم و دانش آموز می‌توانند به خوبی با یکدیگر روی موضوعات بحث کنند. بازخورد می‌تواند فردی و یا گروهی باشد.

این امر به تصمیم معلم و شرایط کلاس و نوع تکلیف بستگی دارد.

۳. میزان ارائه‌ی بازخورد گاهی اوقات و در بعضی موضوعات، معلم ناچار است گام به گام دانش آموزان را هدایت و بازخوردهای اصلاحی را به آن‌ها ارائه کند. در بعضی موارد نیز چنین نیست و معلم در پایان تکلیف به دانش آموزان بازخورد می‌دهد.

۴. محتوای مناسب برای ارائه‌ی بازخورد

نوشتن بازخورد، مستلزم مهارت خاصی است. این که شما با چه عباراتی به دانش آموز بازخورد خواهید داد، بسیار مهم است. بازخورد خوب کار دانش آموز را توصیف می‌کند. نوشته‌های روی برگه‌ی تکلیف، باید کاملاً با موضوع مرتبط باشند و آن را روشن سازند. عباراتی مانند «بیشتر تلاش کن»، «چرا این را نوشته‌ای؟» و

مواردی از این قبیل، کمکی به دانش آموز نمی‌کند.

۵. ارتباط بازخوردها با هدف‌های یادگیری

با توجه به این که سنجش تکوینی بخشی از هدف‌های یادگیری را تشکیل می‌دهد، بازخوردها نیز باید با هدف‌ها مرتبط باشند. در چنین حالتی، دانش آموز می‌تواند فعالیت‌های بعدی خود را برای رسیدن به هدف‌های یادگیری تنظیم کند. بازخورد به دانش آموز کمک می‌کند، فاصله‌ی خود با دیگران را درک کند و میزان پیشرفت و دست‌رسی به هدف‌های یادگیری را دریابد.

۶. توصیف، نه قضاوت
شواهد نشان می‌دهند، دانش آموزان به بازخوردهایی که با قضاوت‌های سطحی و یا نمره همراه باشد، توجه زیادی نشان

از طرف دیگر، بازخورد باید آن قدر خاص باشد که به هر دانش آموز نشان دهد گام بعدی چیست؟ ارائه‌ی بازخوردهای کلی و همگانی، مشکلی را از دانش آموزان حل نمی‌کند. آن‌ها باید تشخیص دهند برای غلبه بر مشکل چه کارهایی باید انجام دهند.

نمونه‌هایی از بازخوردهای اثربخش

فرض کنید معلمی از دانش آموزان خود خواسته است، دو انرژی مکانیکی و الکتریکی را با هم مقایسه کنند. آن‌ها نیز هر کدام یک صفحه در خصوص این موضوع مطلب نوشته‌اند. بازخوردهای مناسبی که معلم می‌تواند به این دانش آموزان بدهد، در جدول خلاصه شده‌اند:

نمی‌دهند. این امر در مورد دانش آموزان ضعیف بیشتر صدق می‌کند. معلم باید بکوشد، نقاط ضعف و قوت دانش آموز را در ارائه‌ی بازخورد به او گوشزد کند و فقط به قضاوت بسنده نکند.

۷. مثبت و خاص نگرستن به موضوع
در ارائه‌ی بازخورد، مثبت

باشید؛ نه به این معنی که به دانش آموز امیدواری بیهوده بدهید، بلکه تلاش کنید راه را نشان دهید. بسیار مهم است که شما به عنوان معلم بتوانید در دانش آموزان این باور را ایجاد کنید که می‌توانند یاد بگیرند. از این رو، در ارائه‌ی بازخورد از عباراتی استفاده کنید که ضمن جلب توجه دانش آموز، اشکالات کار او را نیز نشان دهد.

زیرنویس.....

- Butler
- Winne
- Hattie
- Timperley
- Kluger
- DeNisi
- Johnston
- Tunstall
- Gipps

منبع.....

- Educational Leadership / December 2007/ January 2008 / Volume 65 / Number 4 / pp 54-59.
- Susan M. Brookhart

بازخوردهای احتمالی معلم	ویژگی بازخورد
عنوان و نتیجه‌گیری روشن هستند و هر دو یکدیگر را تکمیل می‌کنند.	این دو بازخورد نشان‌دهنده‌ی معیار قضاوت در انتظارات معلم از دانش آموز است.
شما در مورد انرژی مکانیکی به جزئیات بیشتری پرداخته‌اید، در حالی که در مورد انرژی الکتریکی این کار را نکرده‌اید.	این بازخورد نشان می‌دهد که در فرایند نگارش، دانش آموز باید اصول را رعایت کند و نگاه دوجانبه‌ای به موضوع داشته باشد.
شما خیلی یک طرفه به موضوع نگاه کرده و ویژگی‌های انرژی مکانیکی را نادیده گرفته‌اید. اگر امروزه انرژی مکانیکی انرژی غالب بود، باز هم این طور می‌نوشتید؟	این بازخورد به دانش آموزان نشان می‌دهد که باید براساس شواهد کافی دست به مقایسه بزنند و تصمیم بگیرند.
قضاوت نهایی شما در مورد برتری یک نوع انرژی، براساس شواهد مستدل صورت نگرفته است.	شیوه‌ی نوشتن، ولو این که در درس دیکته نباشد، بسیار مهم است و دانش آموزان باید بدانند در هر درسی درست نوشتن یک اصل است.
سعی کنید دقت بیشتری در نگارش داشته باشید. بعضی از کلمات را غلط نوشته‌اید که من آن‌ها را اصلاح کرده‌ام.	